

Pracownia statystyczno-bioinformatyczna

Liczba punktów <small>(wypełnia KGOB)</small>	/ 30
--	------

PESEL	Imię i nazwisko	Grupa				Nr
		Czerwona	Niebieska	Czarna	Różowa	

Zaznacz swoją grupę

Czas: 90 min.

łącznie liczba punktów do zdobycia: 30

Rozwiązując zadania, możesz korzystać z wymienionego poniżej oprogramowania:

- składniki pakietu biurowego LibreOffice,
- środowisko obliczeniowe R,
- ApE,
- ClustalX,
- domyślne składniki systemu operacyjnego, np. kalkulator, notatnik.

W każdym zadaniu samodzielnie wybierz odpowiedni program lub programy, możesz też skorzystać z kart wzorów umieszczonych w pliku „karty_wzorów.pdf”. Metoda rozwiązania zadania nie będzie oceniana, tzn. liczy się wyłącznie końcowy wynik.

Odpowiedzi udziel w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu, uzupełniając pola formularza PDF w programie **Adobe Acrobat Reader**. Odpowiedzi liczbowe zapisz z dokładnością do czterech miejsc znaczących. Plik z udzielonymi odpowiedziami **zapisz w podkatalogu „odpowiedzi”**.

Zadanie 1.

Skrzyżowano dwa wsobne szczepy myszy: o umaszczeniu agouti oraz albinotyczne. W pokoleniu F_1 wszystkie 9 myszy miało umaszczenie agouti, ale w pokoleniu F_2 otrzymano 75 myszy agouti, 30 myszy czarnych oraz 26 myszy albinotycznych.

Od lewej do prawej kolejno mysz agouti, czarna i albinotyczna.

Kolor włosów u zwierząt zależy głównie od rodzaju oraz ilości melanin: czarnej eumelaniny oraz żółtoczerwonej feomelaniny. W przypadku badanych myszy postawiono hipotezę, że myszy produkujące feomelaninę mają umaszczenie agouti, te produkujące eumelaninę są czarne, a osobniki niewytwarzające żadnej z melanin są albinosami. Aby wytłumaczyć rozszczep fenotypów w pokoleniu F_2 , przyjęto model pojedynczej epistazy dominującej zakładający, że za syntezę feomelaniny jest odpowiedzialny dominujący allel genu **A**, a za syntezę eumelaniny – dominujący allel niezależnie dziedziczony genu **C**, przy czym produkcja feomelaniny hamuje syntezę eumelaniny.

Zadanie 1.1.

Podaj oczekiwany stosunek fenotypowy w pokoleniu F_2 (agouti : czarne : albinotyczne) wynikający z przyjętego modelu dziedziczenia. (3 pkt)

Zadanie 1.2.

Wybierz test istotności statystycznej, który należy zastosować, aby zweryfikować przyjęty model dziedziczenia. (1 pkt)

- A. Test chi-kwadrat.
- B. Test t-studenta dla par.
- C. Test t-studenta dla prób niezależnych.

Zadanie 1.3.

Oblicz statystykę testu. (2 pkt)

Zadanie 1.4.

Wybierz przedział, w jakim znajduje się p-wartość. (2 pkt)

- A. $0,2 < p \leq 1$
- B. $0,1 < p \leq 0,2$
- C. $0,05 < p \leq 0,1$
- D. $0,04 < p \leq 0,05$
- E. $0,02 < p \leq 0,04$
- F. $0,01 < p \leq 0,02$
- G. $0,002 < p \leq 0,01$
- H. $0,001 < p \leq 0,002$
- I. $0 \leq p \leq 0,001$

Zadanie 1.5.

Czy na podstawie wyników analizy statystycznej można uznać za słuszny przyjęty model dziedziczenia? Przyjmij poziom istotności $\alpha = 0,01$ (2 pkt)

- A. Tak.
- B. Nie.

Zadanie 2.

Poniżej przedstawiono pomiary wzrostu 23 mężczyzn wyrażone w centymetrach:

187, 181, 178, 188, 173, 179, 177, 172, 187, 193, 189, 183, 169, 179, 173, 175, 174, 183, 175, 172, 167, 189, 183.

Podaj granice 80% przedziału ufności dla średniego wzrostu mężczyzn w badanej populacji. (4 pkt)

Podpowiedź: granice przedziału ufności dla średniej można wyliczyć np. na podstawie inwersji testu t-studenta dla pojedynczej próby, tzn. przedział o ufności $1 - \alpha$ obejmuje wszystkie te hipotezy, których nie można odrzucić za pomocą testu t-studenta na poziomie istotności α .

Zadanie 3.

Genom chloroplastowy *Bupleurum gibraltarium* jest kolistym dwuniciowym DNA składającym się z 157303 par zasad (pz). Wśród genów obecnych w genomie chloroplastowym są m.in. geny tRNA oraz geny kodujące białka. Oba rodzaje genów mogą być ciągłe lub nieciągłe, tzn. przedzielone sekwencją niewystępującą w dojrzałym tRNA lub mRNA kodującym białko.

Transkrypcja genów leżących na kolistej cząsteczce DNA może odbywać się na matrycy jednej albo drugiej nici DNA, w zależności od położenia promotora i terminatora dla polimerazy RNA.

Zadanie bioinformatyczne będzie polegać na analizie fragmentu genomu chloroplastowego *B. gibraltarium*, o długości 3400 pz.

W katalogu „Statystyka i bioinformatyka” w podkatalogu „sekwencje” znajdują się pliki w formacie .ape lub .fasta, które zawierają następujące sekwencje nukleotydowe lub aminokwasowe:

- NC_060427_fragment.ape (fragment genomu chloroplastowego *B. gibraltarium*),
- tRNA.ape (sekwencja dojrzałego tRNA; uracyl [U] jest zapisany jako tymina [T]),
- POC381.fasta (sekwencja aminokwasowa maturazy K z *Oryza sativa*),
- Q0QZR6.fasta (sekwencja aminokwasowa maturazy K z *Agrostis stolonifera*),
- Q8SEL8.fasta (sekwencja aminokwasowa maturazy K z *Acer monspessulanum*),
- Q8W8E6.fasta (sekwencja aminokwasowa maturazy K z *Fagus crenata*).

UWAGA!

- **Zanim zaczniesz rozwiązywać zadania, stwórz kopię zapasową katalogu „sekwencje”. Umożliwi to – w razie zapisania niezamierzonej zmiany w sekwencji – powrót do oryginalnych danych.**
- **Udzielając odpowiedzi na poniższe zadania, zawsze korzystaj z numeracji reszt nukleotydowych oraz aminokwasowych z oryginalnych plików.**

Zadanie 3.1.

Podaj lokalizację obydwu segmentów genu tRNA we fragmencie genomu chloroplastowego *B. gibraltarium*. (4 pkt)

Wykorzystaj następujący format zapisu odpowiedzi:

Segment 1. [nr pierwszego nukleotydu]..[nr ostatniego nukleotydu]

Segment 2. [nr pierwszego nukleotydu]..[nr ostatniego nukleotydu]

Zadanie 3.2.

Podaj lokalizację genu kodującego maturazę K we fragmencie genomu chloroplastowego *B. gibraltarium*. (4 pkt)

Wykorzystaj następujący format zapisu odpowiedzi:

[nr pierwszej pozycji kodonu start]..[nr ostatniej pozycji kodonu stop]

Zadanie 3.3.

Podaj masę cząsteczkową w kilodaltonach [kDa] maturazy K u *B. gibraltarium*. (4 pkt)

Zadanie 3.4.

Podaj sekwencję aminokwasową dipeptydu stanowiącego insercję w sekwencji aminokwasowej *B. gibraltarium*. Zapisz sekwencję, stosując jednoliterowe skróty aminokwasów. (4 pkt)

Test t-studenta dla prób niezależnych

1. Oblicz statystykę testu wg poniższego wzoru:

$$t_0 = \frac{\bar{x}_2 - \bar{x}_1}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1)s_1^2 + (n_2 - 1)s_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)}}$$

$\bar{x}_i$ średnia z i-tej próby
 n_i liczebność i-tej próby
 s_i^2 wariancja z i-tej próby

Wzór na odchylenie standardowe z próby:

$$s = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n - 1}}$$

2. Oblicz liczbę stopni swobody wg poniższego wzoru:

$$df = n_1 + n_2 - 2$$

3. Korzystając z tabeli zawierającej wartości krytyczne statystyki testowej, znajdź przedział, w jakim znajduje się p-wartość (Tabela 1). Weź pod uwagę wartość bezwzględną statystyki testowej.
4. Zdecyduj, czy odrzucamy hipotezę zerową na zadanym poziomie istotności.

Test t-studenta dla par

1. Oblicz różnicę wartości dla par pomiarów dla każdego z przypadków.
2. Oblicz statystykę testu wg poniższego wzoru:

$$t_0 = \frac{\bar{x}}{s/\sqrt{n}}$$

$\bar{x}$ – średnia różnica

n – liczba elementów próby (przypadków)

s – odchylenie standardowe różnicy

Wzór na odchylenie standardowe z próby:

$$s = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n - 1}}$$

3. Oblicz liczbę stopni swobody wg poniższego wzoru:

$$df = n - 1$$

4. Korzystając z tabeli zawierającej wartości krytyczne statystyki testowej, znajdź przedział, w jakim znajduje się p-wartość (Tabela 1). Weź pod uwagę wartość bezwzględną statystyki testowej.
5. Zdecyduj, czy odrzucamy hipotezę zerową na zdanym poziomie istotności.

Test t-studenta dla jednej próby

1. Oblicz statystykę testu wg poniższego wzoru:

$$t_0 = \frac{\bar{x} - \mu_0}{s/\sqrt{n}}$$

$\bar{x}$ – średnia z próby

μ_0 – wartość teoretyczna

n – liczba elementów próby (przypadków)

s – odchylenie standardowe z próby

Wzór na odchylenie standardowe z próby:

$$s = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n - 1}}$$

2. Oblicz liczbę stopni swobody wg poniższego wzoru:

$$df = n - 1$$

3. Korzystając z tabeli zawierającej wartości krytyczne statystyki testowej, znajdź przedział, w jakim znajduje się p-wartość (Tabela 1). Weź pod uwagę wartość bezwzględną statystyki testowej.
4. Zdecyduj, czy odrzucamy hipotezę zerową na zdanym poziomie istotności.

Test chi-kwadrat

1. Oblicz wartości oczekiwane.
2. Oblicz statystykę testu wg poniższego wzoru:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^n \frac{(E_i - T_i)^2}{T_i}$$

n – liczba grup

E_i – liczebność obserwowana w i -tej grupie

T_i – liczebność oczekiwana w i -tej grupie

3. Oblicz liczbę stopni swobody wg poniższego wzoru:

$$df = n - 1$$

n – liczba grup

4. Korzystając z tabeli zawierającej wartości krytyczne statystyki testowej, znajdź przedział, w jakim znajduje się p -wartość (Tabela 2).
5. Zdecyduj, czy odrzucamy hipotezę zerową na zadanym poziomie istotności.

Tabela 1. Wartości krytyczne statystyki testowej dla testu t-studenta.

Liczba stopni swobody	p-wartość w teście dwustronnym							
	0.2	0.1	0.05	0.04	0.02	0.01	0.002	0.001
1	3,07768	6,31375	12,7062	15,8945	31,8205	63,6568	318,306	636,627
2	1,88562	2,91999	4,30265	4,84873	6,96456	9,92484	22,3272	31,5990
3	1,63774	2,35336	3,18245	3,48191	4,54070	5,84091	10,2145	12,9240
4	1,53321	2,13185	2,77644	2,99853	3,74695	4,60409	7,17318	8,61031
5	1,47588	2,01505	2,57058	2,75651	3,36493	4,03214	5,89344	6,86884
6	1,43976	1,94318	2,44691	2,61224	3,14267	3,70743	5,20763	5,95880
7	1,41492	1,89458	2,36462	2,51675	2,99795	3,49948	4,78528	5,40787
8	1,39682	1,85955	2,30600	2,44898	2,89646	3,35539	4,50079	5,04130
9	1,38303	1,83311	2,26216	2,39844	2,82144	3,24984	4,29681	4,78092
10	1,37218	1,81246	2,22814	2,35931	2,76377	3,16927	4,14370	4,58691
11	1,36343	1,79588	2,20099	2,32814	2,71808	3,10581	4,02470	4,43697
12	1,35622	1,78229	2,17881	2,30272	2,68100	3,05454	3,92963	4,31779
13	1,35017	1,77093	2,16037	2,28160	2,65031	3,01228	3,85198	4,22083
14	1,34503	1,76131	2,14479	2,26378	2,62449	2,97684	3,78739	4,14045
15	1,34061	1,75305	2,13145	2,24854	2,60248	2,94671	3,73283	4,07276
16	1,33676	1,74588	2,11991	2,23536	2,58349	2,92078	3,68615	4,01500
17	1,33338	1,73961	2,10982	2,22385	2,56693	2,89823	3,64576	3,96512
18	1,33039	1,73406	2,10092	2,21370	2,55238	2,87844	3,61048	3,92164
19	1,32773	1,72913	2,09302	2,20470	2,53948	2,86094	3,57940	3,88341
20	1,32534	1,72472	2,08596	2,19666	2,52798	2,84534	3,55181	3,84952
21	1,32319	1,72074	2,07961	2,18943	2,51765	2,83136	3,52715	3,81927
22	1,32124	1,71714	2,07387	2,18289	2,50832	2,81876	3,50499	3,79214
23	1,31946	1,71387	2,06866	2,17696	2,49987	2,80734	3,48496	3,76762
24	1,31784	1,71088	2,06390	2,17154	2,49216	2,79694	3,46678	3,74539
25	1,31635	1,70814	2,05954	2,16659	2,48511	2,78744	3,45019	3,72514
26	1,31497	1,70562	2,05553	2,16203	2,47863	2,77871	3,43500	3,70660
27	1,31370	1,70329	2,05183	2,15783	2,47266	2,77068	3,42103	3,68959
28	1,31253	1,70113	2,04841	2,15393	2,46714	2,76326	3,40816	3,67391
29	1,31143	1,69913	2,04523	2,15033	2,46202	2,75639	3,39624	3,65941
30	1,31041	1,69726	2,04227	2,14697	2,45726	2,75000	3,38519	3,64596
31	1,30946	1,69552	2,03951	2,14383	2,45282	2,74404	3,37490	3,63345
32	1,30857	1,69389	2,03693	2,14090	2,44868	2,73848	3,36531	3,62180
33	1,30774	1,69236	2,03452	2,13816	2,44479	2,73328	3,35634	3,61091
34	1,30695	1,69092	2,03224	2,13558	2,44115	2,72840	3,34793	3,60072
35	1,30621	1,68957	2,03011	2,13316	2,43772	2,72381	3,34004	3,59115
36	1,30551	1,68830	2,02809	2,13087	2,43449	2,71948	3,33262	3,58215
37	1,30485	1,68709	2,02619	2,12871	2,43145	2,71541	3,32563	3,57367
38	1,30423	1,68595	2,02439	2,12667	2,42857	2,71156	3,31903	3,56568
39	1,30364	1,68488	2,02269	2,12474	2,42584	2,70791	3,31279	3,55811
40	1,30308	1,68385	2,02108	2,12291	2,42326	2,70446	3,30688	3,55096
41	1,30254	1,68288	2,01954	2,12117	2,42080	2,70118	3,30127	3,54418
42	1,30204	1,68195	2,01808	2,11952	2,41847	2,69807	3,29595	3,53774
43	1,30155	1,68107	2,01669	2,11794	2,41625	2,69510	3,29089	3,53162
44	1,30109	1,68023	2,01537	2,11644	2,41413	2,69228	3,28607	3,52580
45	1,30065	1,67943	2,01410	2,11500	2,41212	2,68959	3,28148	3,52025
46	1,30023	1,67866	2,01290	2,11364	2,41019	2,68701	3,27710	3,51496
47	1,29982	1,67793	2,01174	2,11233	2,40835	2,68456	3,27291	3,50990
48	1,29944	1,67722	2,01063	2,11107	2,40658	2,68220	3,26891	3,50507
49	1,29907	1,67655	2,00958	2,10987	2,40489	2,67995	3,26508	3,50045
50	1,29871	1,67590	2,00856	2,10872	2,40327	2,67779	3,26141	3,49601

Tabela 2. Wartości krytyczne statystyki testowej dla testu chi-kwadrat.

Liczba stopni swobody	p-wartość							
	0,15	0,1	0,05	0,025	0,02	0,01	0,005	0,001
1	2,07225	2,70554	3,84146	5,02389	5,41189	6,63490	7,87944	10,8276
2	3,79424	4,60517	5,99146	7,37776	7,82405	9,21034	10,5966	13,8155
3	5,31705	6,25139	7,81473	9,34840	9,83741	11,3449	12,8382	16,2663
4	6,74488	7,77944	9,48773	11,1433	11,6678	13,2767	14,8603	18,4668
5	8,11520	9,23636	11,0705	12,8325	13,3882	15,0863	16,7496	20,5150
6	9,44610	10,6446	12,5916	14,4494	15,0332	16,8119	18,5476	22,4578
7	10,7479	12,0170	14,0671	16,0128	16,6224	18,4753	20,2777	24,3219
8	12,0271	13,3616	15,5073	17,5345	18,1682	20,0902	21,9550	26,1245
9	13,2880	14,6837	16,9190	19,0228	19,6790	21,6660	23,5893	27,8772
10	14,5339	15,9872	18,3070	20,4832	21,1608	23,2093	25,1882	29,5883
11	15,7671	17,2750	19,6751	21,9201	22,6179	24,7250	26,7569	31,2641
12	16,9893	18,5493	21,0261	23,3367	24,0540	26,2170	28,2995	32,9095
13	18,2020	19,8119	22,3620	24,7356	25,4715	27,6882	29,8195	34,5282
14	19,4062	21,0641	23,6848	26,1189	26,8728	29,1412	31,3194	36,1232
15	20,6030	22,3071	24,9958	27,4884	28,2595	30,5779	32,8013	37,6973
16	21,7931	23,5418	26,2962	28,8454	29,6332	31,9999	34,2672	39,2523
17	22,9770	24,7690	27,5871	30,1910	30,9950	33,4087	35,7185	40,7902
18	24,1555	25,9894	28,8693	31,5264	32,3462	34,8053	37,1565	42,3124
19	25,3289	27,2036	30,1435	32,8523	33,6874	36,1909	38,5823	43,8202
20	26,4976	28,4120	31,4104	34,1696	35,0196	37,5662	39,9968	45,3147
21	27,6620	29,6151	32,6706	35,4789	36,3434	38,9322	41,4011	46,7970
22	28,8225	30,8133	33,9244	36,7807	37,6595	40,2894	42,7957	48,2679
23	29,9792	32,0069	35,1725	38,0756	38,9683	41,6384	44,1813	49,7282
24	31,1325	33,1962	36,4150	39,3641	40,2704	42,9798	45,5585	51,1786
25	32,2825	34,3816	37,6525	40,6465	41,5661	44,3141	46,9279	52,6197
26	33,4295	35,5632	38,8851	41,9232	42,8558	45,6417	48,2899	54,0520
27	34,5736	36,7412	40,1133	43,1945	44,1400	46,9629	49,6449	55,4761
28	35,7150	37,9159	41,3371	44,4608	45,4188	48,2782	50,9934	56,8923
29	36,8538	39,0875	42,5570	45,7223	46,6927	49,5879	52,3356	58,3012
30	37,9903	40,2560	43,7730	46,9792	47,9618	50,8922	53,6720	59,7031

Pracownia statystyczno-bioinformatyczna

Liczba punktów <small>(wypełnia KGOB)</small>	/ 30
--	------

PESEL	Imię i nazwisko	Grupa				Nr
		Czerwona	Niebieska	Czarna	Różowa	

Zaznacz swoją grupę

Czas: 90 min.

Łączna liczba punktów do zdobycia: 30

Rozwiązując zadania, możesz korzystać z wymienionego poniżej oprogramowania:

- składniki pakietu biurowego LibreOffice,
- środowisko obliczeniowe R,
- ApE,
- ClustalX,
- domyślne składniki systemu operacyjnego, np. kalkulator, notatnik.

W każdym zadaniu samodzielnie wybierz odpowiedni program lub programy, możesz też skorzystać z kart wzorów umieszczonych w pliku „karty_wzorow.pdf”. Metoda rozwiązania zadania nie będzie oceniana, tzn. liczy się wyłącznie końcowy wynik.

Odpowiedzi udziel w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu, uzupełniając pola formularza PDF w programie **Adobe Acrobat Reader**. Odpowiedzi liczbowe zapisz z dokładnością do czterech miejsc znaczących. Plik z udzielonymi odpowiedziami **zapisz w podkatalogu „odpowiedzi”**.

Zadanie 1.

Skrzyżowano dwa wsobne szczepy myszy: o umaszczeniu agouti oraz albinotyczne. W pokoleniu F_1 wszystkie 9 myszy miało umaszczenie agouti, ale w pokoleniu F_2 otrzymano 75 myszy agouti, 30 myszy czarnych oraz 26 myszy albinotycznych.

Od lewej do prawej kolejno mysz agouti, czarna i albinotyczna.

Kolor włosów u zwierząt zależy głównie od rodzaju oraz ilości melanin: czarnej eumelaniny oraz żółtoczerwonej feomelaniny. W przypadku badanych myszy postawiono hipotezę, że myszy produkujące feomelaninę mają umaszczenie agouti, te produkujące eumelaninę są czarne, a osobniki niewytwarzające żadnej z melanin są albinosami. Aby wytłumaczyć rozszczep fenotypów w pokoleniu F_2 , przyjęto model pojedynczej epistazy dominującej zakładający, że za syntezę feomelaniny jest odpowiedzialny dominujący allel genu **A**, a za syntezę eumelaniny – dominujący allel niezależnie dziedziczony genu **C**, przy czym produkcja feomelaniny hamuje syntezę eumelaniny.

Zadanie 1.1.

Podaj oczekiwany stosunek fenotypowy w pokoleniu F_2 (agouti : czarne : albinotyczne) wynikający z przyjętego modelu dziedziczenia. (3 pkt)

Zadanie 1.2.

Wybierz test istotności statystycznej, który należy zastosować, aby zweryfikować przyjęty model dziedziczenia. (1 pkt)

- A. Test chi-kwadrat.
- B. Test t-studenta dla par.
- C. Test t-studenta dla prób niezależnych.

Zadanie 1.3.

Oblicz statystykę testu. (2 pkt)

Zadanie 1.4.

Wybierz przedział, w jakim znajduje się p-wartość. (2 pkt)

- A. $0,2 < p \leq 1$
- B. $0,1 < p \leq 0,2$
- C. $0,05 < p \leq 0,1$
- D. $0,04 < p \leq 0,05$
- E. $0,02 < p \leq 0,04$
- F. $0,01 < p \leq 0,02$
- G. $0,002 < p \leq 0,01$
- H. $0,001 < p \leq 0,002$
- I. $0 \leq p \leq 0,001$

Zadanie 1.5.

Czy na podstawie wyników analizy statystycznej można uznać za słuszny przyjęty model dziedziczenia? Przyjmij poziom istotności $\alpha = 0,01$ (2 pkt)

- A. Tak.
- B. Nie.

Zadanie 2.

Poniżej przedstawiono pomiary wzrostu 23 mężczyzn wyrażone w centymetrach:

187, 181, 178, 188, 173, 179, 177, 172, 187, 193, 189, 183, 169, 179, 173, 175, 174, 183, 175, 172, 167, 189, 183.

Podaj granice 80% przedziału ufności dla średniego wzrostu mężczyzn w badanej populacji. (4 pkt)

Podpowiedź: granice przedziału ufności dla średniej można wyliczyć np. na podstawie inwersji testu t-studenta dla pojedynczej próby, tzn. przedział o ufności $1 - \alpha$ obejmuje wszystkie te hipotezy, których nie można odrzucić za pomocą testu t-studenta na poziomie istotności α .

Zadanie 3.

Genom chloroplastowy *Bupleurum gibraltarium* jest kolistym dwuniciowym DNA składającym się z 157303 par zasad (pz). Wśród genów obecnych w genomie chloroplastowym są m.in. geny tRNA oraz geny kodujące białka. Oba rodzaje genów mogą być ciągłe lub nieciągłe, tzn. przedzielone sekwencją niewystępującą w dojrzałym tRNA lub mRNA kodującym białko.

Transkrypcja genów leżących na kolistej cząsteczce DNA może odbywać się na matrycy jednej albo drugiej nici DNA, w zależności od położenia promotora i terminatora dla polimerazy RNA.

Zadanie bioinformatyczne będzie polegać na analizie fragmentu genomu chloroplastowego *B. gibraltarium*, o długości 3400 pz.

W katalogu „Statystyka i bioinformatyka” w podkatalogu „sekwencje” znajdują się pliki w formacie .ape lub .fasta, które zawierają następujące sekwencje nukleotydowe lub aminokwasowe:

- NC_060427_fragment.ape (fragment genomu chloroplastowego *B. gibraltarium*),
- tRNA.ape (sekwencja dojrzałego tRNA; uracyl [U] jest zapisany jako tymina [T]),
- POC381.fasta (sekwencja aminokwasowa maturazy K z *Oryza sativa*),
- Q0QZR6.fasta (sekwencja aminokwasowa maturazy K z *Agrostis stolonifera*),
- Q8SEL8.fasta (sekwencja aminokwasowa maturazy K z *Acer monspessulanum*),
- Q8W8E6.fasta (sekwencja aminokwasowa maturazy K z *Fagus crenata*).

UWAGA!

- **Zanim zaczniesz rozwiązywać zadania, stwórz kopię zapasową katalogu „sekwencje”. Umożliwi to – w razie zapisania niezamierzonej zmiany w sekwencji – powrót do oryginalnych danych.**
- **Udzielając odpowiedzi na poniższe zadania, zawsze korzystaj z numeracji reszt nukleotydowych oraz aminokwasowych z oryginalnych plików.**

Zadanie 3.1.

Podaj lokalizację obydwu segmentów genu tRNA we fragmencie genomu chloroplastowego *B. gibraltarium*. (4 pkt)

Wykorzystaj następujący format zapisu odpowiedzi:

Segment 1. [nr pierwszego nukleotydu]..[nr ostatniego nukleotydu]

Segment 2. [nr pierwszego nukleotydu]..[nr ostatniego nukleotydu]

Zadanie 3.2.

Podaj lokalizację genu kodującego maturazę K we fragmencie genomu chloroplastowego *B. gibraltarium*. (4 pkt)

Wykorzystaj następujący format zapisu odpowiedzi:

[nr pierwszej pozycji kodonu start]..[nr ostatniej pozycji kodonu stop]

Zadanie 3.3.

Podaj masę cząsteczkową w kilodaltonach [kDa] maturazy K u *B. gibraltarium*. (4 pkt)

Zadanie 3.4.

Podaj sekwencję aminokwasową dipeptydu stanowiącego insercję w sekwencji aminokwasowej *B. gibraltarium*. Zapisz sekwencję, stosując jednoliterowe skróty aminokwasów. (4 pkt)